

Pētījumā apkopota klimata pārmaiņu ietekme uz lauksaimniecību un zivsaimniecību Latvijā

Gada vidējās temperatūras pieaugums, ekstremāli laikapstākļi, nokrišņu apjoms un kombinēti laikapstākļu notikumi ir būtiskākās klimata pārmaiņu izpausmes, kas ietekmēs lauksaimniecības un zivsaimniecības nozares Latvijā, secināts Klimata un enerģētikas ministrijas (KEM) publicētajā ziņojumā, kuru izstrādājis KPMG Baltics sadarbībā ar pētniekiem no Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes (LBTU).

Jaunais ziņojums "Risku un ievainojamības novērtējums un pielāgošanās indikatoru un pasākumu identificēšana lauksaimniecības un zivsaimniecības jomā" piedāvā detalizētu analīzi par klimata pārmaiņu ietekmi uz augkopības, lopkopības, zvejniecības un akvakultūras apakšnozarēm, apskatot globālās, reģionālās un lokālās klimata pārmaiņu tendences, politisko un normatīvo ietvaru, ievainojamības un risku novērtējumu, kā arī piedāvā pielāgošanās pasākumus šo ietekmju mazināšanai un papildinājumu esošajai pielāgošanās indikatoru datubāzei. Ziņojums ir izstrādāts, balstoties zinātniskās literatūras, pētījumu, statistikas datu, rekomendāciju un citu avotu analīzē, kā arī ekspertu metodē, pielietojot gan daļēji strukturētās intervijas, gan sistemātisku ievainojamības un risku novērtēšanu. Paralēli noturētas konsultācijas ar nozares pārvaldībā iesaistīto institūciju pārstāvjiem.

Vērtējot potenciālo klimata pārmaiņu ietekmi un pielāgošanās spējas šīm pārmaiņām, pētījumā noteikts, kuri no lauksaimniecības un zivsaimniecības aspektiem varētu būt ievainojamākie. Lauksaimniecības nozarē lielākā ievainojamība konstatēta ziemāju kultūrām (sevišķi kviešiem, rapsim, miežiem un rudziem), kultūraugu un kokaugu sējumiem un stādījumiem, tostarp neapūdeņotiem, lauksaimniecības dzīvniekiem (sevišķi cūkām, māļputniem un liellopiem), kultūrām ar zemu ziemcietības līmeni un kultūrām, kam svarīga ir apputeksnēšana, kā arī lauksaimniecības infrastruktūrai un tehnikai. Savukārt zivsaimniecībā ievainojamība identificēta zivju dabiskās atražošanās spējām, Latvijā sastopamajām aukstūdens sugām, kopējam nozvejas apjomam, kā arī akvakultūras sugu veselībai un produkcijas apjomam.

Identificētā ievainojamība iezīmē sistēmas trauslos aspektus, un, vērtējot kopā ar apdraudējumu, pētniekiem ļāva noteikt būtiskākos klimata pārmaiņu ietekmes radītos riskus, kopskaitā analizējot 31 identificēto risku.

Kā augsti un ļoti augsti riski augkopībā konstatēti: paaugstināts stresa līmenis kultūraugiem ar zemu ziemcietību; segto un atklāto sējumu un stādījumu platību postījumi; ražas kvalitātes un apjoma sarukums nelabvēlīgu ražas novākšanas apstākļos; ziemāju kultūru, īpaši ziemas miežu un rapša, bet arī kviešu, veģetatīvo un fenoloģisko procesu traucējumi; slimību izplatības kāpums kultūraugiem; sējumu un stādījumu augsnes barības elementu izskalošanās; lauksaimniecības infrastruktūras un tehnikas bojājumi; kā arī neapūdeņotu kultūraugu izkalšana ilgstošos sausuma periodos pavasarī.

Lopkopības risku novērtējumā starp augstiem un ļoti augstiem riskiem iezīmēta palielināta uzņēmība pret slimībām; savukārt kā vidēji: infrastruktūras un tehnikas bojājumi; dzīvnieku veselības, produktivitātes un imunitātes samazināšanās; kā arī samazināta rezistence pret slimībām nepiemērotu turēšanas apstākļu rezultātā.

Tikmēr zivsaimniecībā kā augsti un ļoti augsti riski novērtēti nārsta vietu samazināšanās; nozvejas apjoma sarukums Baltijas jūrā un Rīgas līcī; aukstūdens sugu populāciju apjoma samazināšanās; zivju sugu izplatības samazināšanās Baltijas jūras Latvijas teritorijās. Savukārt kā vidēji: nozvejas apjoma samazināšanās saldūdeņos; akvakultūras produkcijas un nozvejas apjoma samazināšanās; zivju dabiskā atražošanās; kā arī zivju migrācijas paradumu maiņa.

Lai mazinātu šo risku ietekmi, ziņojumā apskatīti dažādi pielāgošanās pasākumi. Lauksaimniecībā tie aptver, piemēram, kultūraugu daudzveidības palielināšanu un klimatam pielāgotu šķirņu ieviešanu, biokontroli, investīcijas meliorācijas sistēmu atjaunošanā un izbūvē, infrastruktūras modernizāciju, apdrošināšanas pakalpojumu paplašināšanu un savvaļas dzīvnieku migrācijas monitoringu. Savukārt uz zivsaimniecību attiecināmie pasākumi aptver, tostarp, zivju resursu mākslīgo atražošanu, zivju dzīvotņu atjaunošanu un zivju migrācijas šķēršļu novēršanu.

Ar mērķi papildināt Latvijas pielāgošanās monitoringa sistēmas indikatoru datubāzi, pētījuma ietvaros arī izstrādāti klimata pārmaiņu pielāgošanās indikatori: sējumu platību īpatsvars, kas apdrošināts pret klimata riskiem, vakcinēto lauksaimniecības dzīvnieku īpatsvars pret kopējo lauksaimniecības dzīvnieku skaitu, kā arī ūdens teritorijas, kas iekļautas aizsargājamās teritorijās specifiski nārsta un zivju mazuļu augšanas vietu radīšanai. Lai arī indikatori atspoguļo tikai netiešu pielāgošanās kapacitātes novērtējumu, to izvēle balstīta uz būtiskiem kritērijiem – datu pieejamību, salīdzināmību un iespēju tos regulāri aktualizēt, lai gūtu strukturētu ieskatu nozares gatavībā pielāgoties klimata pārmaiņām.

Kamēr klimatologi prognozē, ka klimata pārmaiņas turpinās skart reģionus visā pasaulē, izraisot gan ekstremālu laikapstākļu biežuma un intensitātes pieaugumu, gan pieaugošus sociālos un ekonomiskos riskus, publicētais ziņojums izceļ nepieciešamību pēc sistemātiska risku un ievainojamības novērtējuma arī turpmāk. Pirmais šāda veida **pētījums** par ietekmi uz vienu no minētajām nozarēm – lauksaimniecību – izstrādāts 2016.-2017. gadā, veidojot pamatu **Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānam laika posmam līdz 2030. gadam**. Arī nupat publicēto ziņojumu plānots izmantot, lai izstrādātu nacionāla līmeņa politikas plānošanas dokumentu nākamajam termiņam.